
Uit de kunst (5)

Buitenkunst Buitenkans

In de themareeks 'Uit de kunst' onderzoeken we de waarde van participatie in een artistieke, creatieve wereld voor het HRD-vak. In dit artikel spreken mensen, die zich tijdens 'Buitenkunst' een week of langer onderdompelen in de wereld van de kunst, zich uit over de betekenis daarvan.

Ton Bruining

In 2011 nam ik voor het eerst deel aan Buitenkunst. Deze zomer was ik er voor de negende keer. Als ik aan andere mensen uitleg wat Buitenkunst is, dan vertel ik dat het een programma is waarin mensen van drie tot tachtig jaar, op twee locaties tijdens Hemelvaart en Pinksteren en zeven weken in de zomer, cursussen volgen op het gebied van theater, zang, dans, muziek, fotografie en beeldende kunst.

In Drenthe kun je iedere dag opnieuw een keuze voor een workshop maken. In Flevoland worden thema-woeken georganiseerd. Je kunt dan uit zo'n vijftien programma's kiezen, zoals The Good, the Bad & the Ugly; personages spelen uit de stukken van Shakespeare; Zwart/wit fotografie; Filmmuziek; Sibelius zingen met

Het is als de theaterfestivals

De Parade of Oerol, maar nu ben je zelf de maker

een koor of zelf Nederlandse liedjes maken over geklungel in de liefde. Daarnaast zijn er programma's voor jongeren, kinderen en voor de kleuters.

Na het dagprogramma ga je 's avonds naar het werk van anderen kijken. Het is als de theaterfestivals De Parade of Oerol, maar nu ben je zelf de maker. Gezinnen doen mee, vriendengroepen spreken af en mensen komen alleen. Met rond de 350 deelnemers kampeert je samen op een eenvoudige camping.

Al meteen in je tweede jaar kom je mensen tegen, waarmee je eerder ook op Buitenkunst was. Ze doen misschien een andere cursus, maar 's avonds in de restauranttent pak je het gesprek op, daar waar het een jaar geleden eindigde. Op vrijdagavond ga je tijdens het afsluitende feest weer samen uit je dak.

Spelen

Al meteen na het eerste jaar wist ik dat Buitenkunst voor mij een eerste levensbehoefte zou worden. Niet alleen omdat ik een geweldige week had met mijn dochter, en zij met mij, terwijl we ieder ons eigen ding deden. Maar vooral omdat ik bij mezelf een passie in het kijken en in het maken vond, die ik meenam naar huis. In een kleinkunstprogramma vond ik de vrouw in mezelf en daar ben ik van gescheiden. Door het spelen van Shakespeare ben ik op een andere manier naar een crisis in het werk en met meer begrip naar het gedrag van collega's gaan kijken (Bruining, Kolkhuis Tanke & Van Rosmalen, 2018).

Een goede Buitenkunstvriend zegt het zo: 'In mijn jeugd en vroegere en latere opleidingen bestond kunst voor mij niet. Ik heb een zekere schroom en gebrek aan vertrouwen om gebruik te maken van mijn creativiteit moeten overwinnen. Buitenkunst was en is daar zeer geschikt voor. Voor mij is het vooral "spelen als een kind". Ik ken geen andere plek waar dat zo kan als hier. Daar komt bij dat bij elke activiteit, of het nou muziek, schrijven, beeldend, theater of zang is, hier de gelegenheid bestaat om het er letterlijk met iedereen over te hebben, van beginner tot expert. Voor de ontwikke-

ling van het artistieke zelfvertrouwen valt het belang hiervan niet te onderschatten.'

Voor de start van Buitenkunst dit jaar ontstond het idee om een reportage te maken over het fenomeen Buitenkunst, in het kader van de O&O-themareeks 'Uit de kunst'. Deelnemers, docenten en directeur Arthur Schmidt vroeg ik naar de betekenis die Buitenkunst voor hen heeft, voor het leven en meer in het bijzonder voor het werkzame leven.

Adriaan: Liefde voor kunst

Adriaan is in het dagelijks leven docent en adviseur medisch onderwijs in het Leids Universitair Medisch Centrum. Voor hem is Buitenkunst een week bezig zijn met iets wat hem aan het hart gaat, of het nou zingen is of theater.

'Ik raak in een soort zachte milde stemming omdat ik me omringd weet door mensen die ook liefde voor kunst en schoonheid hebben en daar in hun vakantie mee bezig zijn. Dat ontroert me vaak, ik voel me wel thuis tussen die mensen.' Voor Adriaan is het vooral bijzonder dat op Buitenkunst – weliswaar vooral witte – mensen van alle leeftijden met elkaar in contact komen. 'Als je daar aan mensen vraagt wat ze doen, dan gaat het niet zoals gewoonlijk over werk, maar over wat ze aan het doen zijn. Dat vind ik zo heerlijk. Soms vind ik het bijna banaal als ik op een gegeven moment dan toch over mijn werk aan iemand vertel, omdat ze vragen wat ik *buiten* Buitenkunst doe.'

Sonja: Op een andere manier kijken

'Muziek, dans, poëzie, maar ook visuele kunst, zijn een grote toevoeging als je iets wilt bereiken met een groep mensen.' Sonja organiseert en coördineert in het dagelijks leven evenementen en projecten. Zij zet in haar projecten regelmatig kunst in. 'Ik houd er vooral van om kunst in te zetten op plekken waar de bezoekers het wellicht niet verwachten. Een zakelijke vergadering beginnen met een mooi lied of de samenvatting van een bijeenkomst door een dichter laten verzorgen.'

Voor Sonja is een week Buitenkunst even een week in een andere wereld. 'Een bubbel met alle Buitenkunsten van die week. Iets wat ik al bijna twintig jaar doe en waar ik dus zowel veel herinneringen heb liggen als veel nieuwe ervaringen meemaak. Wat het voor mijn werkzame leven betekent, kan ik niet zo duidelijk aanwijzen. Maar doordat ik op een andere manier naar de wereld leer kijken en nieuwe ervaringen opdoe, kan ik mijn werk ook weer beter doen.'

Arthur: Eigenwaarde

Arthur werkt in de verstandelijk gehandicaptenzorg en is trainingsacteur bij agressietrainingen. 'In mijn werkzame leven doe ik af en toe speels, spelen dat ik het niet snap, zodat de cliënt het voor me oplost en daar een gevoel van eigenwaarde aan ontleent. Voor mijzelf is mijn weekje Buitenkunst een gelegenheid om

Foto: Buitenkunst

echt even applaus in ontvangst te nemen, even een ego-boost, door mensen te laten lachen, maar ik kan ook gewoon alleen bezig zijn met creëren.

Ik heb een stok achter de deur nodig en Buitenkunst is daar ideaal voor. Ik voel me in zekere zin een kunstenaar die een vak doet waarbij creativiteit een onderbelicht kindje is. Kunst zou zoveel meerwaarde geven aan het vak en uiteindelijk het welzijn van onze bewoners.'

Het allerleukste aan het werken met kunst is het uitdagen van andere mensen en daarmee mezelf

Tom: Onderzoek

'Het allerleukste aan het werken met kunst is het uitdagen van andere mensen en daarmee mezelf. Mensen willen vaak iets leren, een betere toneelspeler worden: hoe werkt Shakespeare precies, hoe kan ik mijn lichaam als instrument inzetten om een verhaal te vertellen? Iedere groep mensen is anders, kijkt anders tegen theater en het leven aan. Hier kom ik in aanraking met zo ontzettend veel mensen, met allen een eigen blik op de wereld, waardoor mijn blik op de wereld ook rijker wordt.'

Kunst heeft vaak toch de eigenschap dat we iets in onze maatschappij of in ons menselijk handelen bespreekbaar willen maken. Daardoor is iedere dag weer een onderzoek. Een onderzoek naar de mens, sociale constructen, politiek, het lichaam, verhalen. Iedere dag leer ik wat nieuws. Als vijftienjarige puber heb ik een theaterweek gedaan bij Buitenkunst. Dit was zo intens dat iedereen huilde bij het afscheid, omdat we echt een hele week niks anders hadden gedaan dan onze wildste creativiteit te voeden. Met elkaar en

dat creëert een band. Daarna ben ik pas jaren later weer teruggekeerd als docent. Eerst in Drenthe, waar ik verschillende workshops in één week heb gegeven en het jaar daarna in Randmeer, waar ik me een hele week alleen maar gefocust heb op de werken van Shakespeare.'

Robin: Vaardigheden voor het leven

'Toen ik zeven was, nam mijn moeder mij voor het eerst mee als deelnemer naar Buitenkunst Randmeer. Hierna volgden meteen nog twee jaren en na een lange pauze had ik de mazzel om als zeventienjarige mee te kunnen spelen in een van de Buitenkunsttheaterproducties voor jongeren.

Tijdens de twee weken repeteren op Randmeer wist ik dat ik sowieso meer wilde van Buitenkunst, op wat voor manier dan ook. Ik vroeg of ik mee mocht doen met de bediening en hierop volgden drie zomers werken achter de bar.

Nadat ik afstudeerde in 2008 ben ik workshops gaan geven. Als deelnemer, bediening, bar en medewerker; Buitenkunst is voor mij het beeld van "als een vis in het water". Buitenkunst is thuiskomen. Inspiratie, leren, falen, ontmoeten, werken, openbreken, doorbreken en nog zo veel meer en dat alles onvoorwaardelijk ondersteund door diegene die er dan opeens, pats boem, voor je is. Ik denk en hoop dat de Buitenkunstervaring voor iedereen anders is.

Als medewerker tijdens mijn workshops neem ik de verantwoordelijkheid om zo helder mogelijk aan te geven wat ik te bieden heb uit mijn persoonlijke ervaringen, hoe ik graag werk en welke opties ik in gedachten heb. Vanuit daar probeer ik zo goed mogelijk te luisteren en aan te voelen hoe ik de groep kan ondersteunen met wat we samen bedenken. Ik vind het het mooiste wanneer ik mijn onderzoek kan delen op een manier die mensen aanspreekt en om uiteindelijk mensen plezier te zien ervaren. Na ongeveer tien jaar workshops geven op Buitenkunst leer ik ieder jaar vooral meer over communicatie. Maken, ondersteunen, regisseren, overbrengen, een groep aanvoelen en plezier meegeven, zie ik als ongelooflijk waardevolle *skills for life* en ik hoop deze ieder jaar te mogen blijven verbeteren.'

*Maken, ondersteunen,
regisseren, overbrengen, een
groep aanvoelen en plezier
meegeven, zie ik als
ongelooflijk waardevolle
skills for life*

Foto: Buitenkunst

Bert: Wederzijdse inspiratie

Bert is de tel een beetje kwijt. Hij heeft zeker meer dan twintig jaar docentervaring bij Buitenkunst. Daarnaast gaf hij zes jaar les op de Hogeschool voor de Kunsten Artez in Enschede. Inmiddels is hij vier jaar docent op de fotovakschool, de hbo-opleiding.

'Buitenkunst is een omgeving waar ik veel energie en inspiratie ervaar. Enerzijds door de enthousiaste reacties van deelnemers die groeien door de week heen. Hun processen zien en daarop lichtjes sturen. Anderzijds is Buitenkunst door de verschillende disciplines die tegelijkertijd plaatsvinden in workshops inspirerend. Kijken naar wat in andere workshops wordt gemaakt, uitwisselen met docenten uit andere disciplines is heel fijn.

Ik vind het lastig om in te schatten wat het voor deelnemers betekent in algemene zin. Volgens mij zijn er grote verschillen in ambitieniveau. Wat ik bij elke deelnemer probeer te doen, is iets meegeven op hun eigen niveau. Dat vraagt van mij om in de didactiek te differentiëren naar ambitie en niveau. Voor mij is een week geslaagd, als ik merk dat er iets in gang is gezet waarmee de deelnemer verder kan buiten Buitenkunst: een gedachte, een idee, een vaardigheid.'

Doceren is voor Bert tweerichtingsverkeer. 'Ik leer in de interactie met de deelnemers ook veel over mezelf. Hoe wordt er op mij gereageerd? Wat is de sfeer waarin we samenwerken? Daarbij vind ik het belangrijk dat er een zekere energie in de groep is, waardoor ook tussen deelnemers onderling iets gebeurt.

Buitenkunst heeft mij zeker gevormd in het overdragen van mijn vak, in het inspiratie halen uit samenwerken en mijn visie op leren, vooral door in te tunen op leerprocessen. Zo heb ik me een grote mate van vrijheid eigen gemaakt. Een paar jaar geleden was er een week met een enorm goede vibe. Moeilijk om precies uit te leggen wat er gebeurde. Het was een klik op groepsniveau waardoor er enorm veel energie en samenhang ontstond. Zo'n goede week is een cadeau, mede omdat er ook veel energie naar jou als docent vloeit!'

Hester: Flow

Voor docent kleinkunst, theater en schrijven, Hester, is Buitenkunst ook een blijvende leerschool. 'Ik ben begonnen in 1991. Ik heb hier al snel de liefde van mijn leven ontmoet, we hebben hier zomers lang onze kinderen grootgebracht. Met een zuigeling van zes weken op mijn schouder gaf ik alweer een workshop. Buitenkunst is een manier van leven. In al die jaren heb ik twee zomers overgeslagen en toen heb ik het enorm gemist.'

Hester staat bekend als de docent die veel inzet van de deelnemers vraagt. 'Ik werk graag onder hoge druk. In korte tijd wil ik grote groepen mensen iets essentieels laten beleven. Buitenkunst is een plek waar ik het vertrouwen krijg dat ik iets interessants te bieden heb. Daardoor experimenteer ik altijd. Ik speel nooit op safe hier. Ook voor mij is het altijd een onderzoek. En er mislukt ook wel eens iets, dat mag. Ik voel me er als docent gewaardeerd, gesteund en netjes behandeld: eten, slapen, alle faciliteiten, nette werkdagen zonder killing overuren... Kom daar maar eens om in het reguliere onderwijs!'

Hester probeert deelnemers een beleving van kunst maken te geven. 'Dat is wat Buitenkunstdirecteur Arthur Schmidt mij in ons eerste gesprek in 1991 heel duidelijk heeft verteld en wat ik nooit ben vergeten. Het gaat er niet om de deelnemers leuk bezig te houden, maar de essentie van kunst te laten ervaren. Deelnemers realiseren zich echter niet altijd wat kunst maken betekent..., maar dat is wel wat ze gaan meemaken. Daarbij streef ik naar de ultieme flow en kick voor iedereen op eigen niveau. Natuurlijk zijn er altijd verschillen in de groep. De mensen die niet direct die flow zoeken, probeer ik toch ook steeds weer uit te dagen.'

Directeur Arthur Schmidt: Kunstbewustzijn

Het is herfstvakantie als ik Arthur Schmidt spreek. Het Buitenkunstteam is dan volop bezig voor de zomer van 2020. Buitenkunst loopt onafgebroken vanaf 1971. Arthur was er 50 jaar geleden al bij. Sinds 1979 is hij directeur. Zijn studie psychologie liet hij erbij zitten. En later ook zijn muzikantenbestaan.

'Buitenkunst komt voort uit de Stichting Kreatieve Recreatie, die langs campings trok en met kampeers een theaterstuk in elkaar zette. Het woord "kunst" vermeden we in die tijd. Dat was door de Actie Tomaat besmet.' In oktober 1969 bekogelden kritische studenten de spelers van de Nederlandsche Comedie met rotte tomaten. Ze stelden de in hun ogen elitaire en traditionele aanpak van de theatergezelschappen aan de kaak en gingen met acteurs in discussie. Daardoor kwam er meer ruimte voor experiment, voor kleine gezelschappen, voor initiatieven in de regio en de overheid kwam met een visie (hoewel zeer beperkt) op de kunsten.

Buitenkunst is er voor de ontwikkeling van het kunstbewustzijn

'In onze herziene statuten uit 1988 staat dat Buitenkunst er is voor de ontwikkeling van het kunstbewustzijn. Dat vind ik nog altijd een mooi begrip. Als jonge kunstenaars (Arthur is jazzpianist) wilden we alle mensen erbij betrekken. Nu zijn we zelf de elite geworden.'

De meeste deelnemers aan Buitenkunst zijn hoogopgeleid en veel van hen werken in het onderwijs of de zorg. 'We doen ons best, maar Turkse of Marokkaanse mensen trekken we niet, alleen al omdat ze niet willen kamperen. Het zijn de Hollanders die zo gek zijn voor hun plezier in een tentje te bivakkeren. Antillianen en Surinamers trekt Buitenkunst langzamerhand wel meer. Dat we vooral een witte elite aanspreken, zie ik als een gemiste kans. De afgelopen jaren is het cultuurbeleid uitgehold. In het onderwijs wordt nauwelijks meer iets aan culturele vorming gedaan.'

Tot voor een paar jaar kreeg Buitenkunst subsidie als onderdeel van de basisinfrastructuur. Die subsidie is gestopt. Met het zomerprogramma kan Buitenkunst de eigen broek ophouden.

'Er is geen geld meer voor andere projecten. En ik ben het zat om nog op de deur van het ministerie te kloppen.' Met een cultureel heel divers team blijft Buitenkunst strijdbaar en worden er programma's gemaakt voor jong en oud die bedoeld zijn om kunst te ervaren, te leren ontvangen en te leren maken.

'Met Buitenkunst richten we ons in Drenthe op de geïnteresseerde leek. In Flevoland willen we met themaweken de praktiserende amateurs aanspreken.' Na de zomer wordt het programma geëvalueerd, wor-

Foto: Buitenkunst

den er persoonlijke gesprekken met docenten gevoerd en komen docenten met ideeën. Ook het Buitenkunstteam blijft ontwikkelen en experimenteren. Er worden geen succesformules uitgemolken.

'Het programma moet de deelnemers uitdagen, de ruimte geven om te oefenen en om te experimenteren. Daarbij gaat het er ons niet om dat het "goed" is. Het resultaat moet wel "kloten" hebben.' Arthur wordt blij van de samenwerking met bijvoorbeeld de Kunstbende, een netwerkorganisatie die jong, creatief talent ontdekt, ontwikkelt en exposeert. De kern van de organisatie is een landelijke talentenwedstrijd voor jongeren van 13 tot en met 18 jaar. Winnaars van Kunstbende worden begeleid om hun talent verder te ontwikkelen en hun vaardigheden te tonen op een groot podium.

Voordat we afscheid nemen vraag ik Arthur hoe het voor hem verder gaat. 'Er staat een stevige vaste staf en we hebben een prachtig netwerk van professionele

king, artistieke werkwijzen, nieuwe perspectieven en activering (Berthoin Antal & Strauß, 2013).

Erg robuust is dit allemaal nog niet. De vraag prikkelt wel om voor onze themareeks 'Uit de kunst' een artikel te wijden aan de impact van artistieke interventies in organisaties. Vindt er bijvoorbeeld transfer plaats van artistieke kwaliteiten die je privé ontwikkelt naar het werk? Overigens zou ik de vraag of deelname aan activiteiten zoals Buitenkunst werken, willen uitbreiden met de vraag of het deugt en deugd doet (Van den Ende & Kunneman, 2008). Of zoals Arthur Schmidt het zegt: of het 'kloten' heeft. Voor de deelnemers en medewerkers die ik voor deze reportage sprak doet Buitenkunst ertoe. Deelnemer of docent, zij beschouwen deelname steeds weer als een mogelijkheid om te leren en te ontwikkelen. Zij zien Buitenkunst als buitenkans. ●

Met dank aan mijn Buitenkunstvrienden Adriaan, Hans, Sonja en Arthur; mijn Buitenkunstdocenten Robin, Tom, Hester en Bert; en Arthur Schmidt, directeur Buitenkunst.

Het programma moet de deelnemers uitdagen, de ruimte geven om te oefenen en om te experimenteren

docenten.' Zelf beweegt hij zich steeds vaker op de achtergrond, maar hij zit nog altijd in het zadel en heeft zijn laatste rit nog niet gereden.

Door kunst flow ervaren, maken en leren

In alle gesprekken die ik over de betekenis van kunst en Buitenkunst voerde met deelnemers, docenten en directeur Arthur Schmidt valt me op dat het volgens alle betrokkenen bij Buitenkunst gaat om het actief ervaren van kunst – om het makerschap – en om het leren en experimenteren. Zulke ervaringen zijn betekenisvol voor het leven en vermoedelijk ook voor het werkzame leven.

Een Buitenkunstvriend vroeg me of er wetenschappelijke aanwijzingen zijn die laten zien dat wanneer mensen in een organisatie blootgesteld worden aan kunst hun prestaties ook verbeteren.

Zulke studies zijn er. Zo doet het team van de Britse psycholoog Craig Knight onderzoek naar de waarde van artistieke interventies in organisaties (Knight & Haslam, 2010). Ook de Duitse hoogleraar Ariane Berthoin Antal doet al jaren onderzoek naar artistieke interventies in organisaties. Zij wijst op acht 'impactgebieden' gerelateerd aan artistieke interventies in organisaties: strategie en operatie; organisatieontwikkeling, relaties, persoonlijke ontwikkeling, samenwer-

Meer weten?

De planning voor de zomer van 2020 is nu al op de website van Buitenkunst te vinden.

Het programma wordt zoals gebruikelijk op 1 februari a.s. bekend gemaakt.

Ga voor meer informatie naar buitenkunst.nl

Literatuur

- Berthoin Antal, A. & A. Strauß (2013). *Artistic interventions in organisations: Finding evidence of values-added*. Creative Clash Report. Berlin: WZB.
- Bruining, T., I. Kolkhuis-Tanke & B. van Rosmalen (2018). Uit de kunst. *Opleiding & Ontwikkeling*, (31) 4, pp 24-29.
- Ende, T. van den & H. Kunneman (2008). Normatieve professionaliteit en normatieve professionalisering: Een pleidooi voor conceptuele verdieping. In: G. Jacobs, R. Meij, H. Tenwolde & Y. Zomer (2008). *Goed werk: Verkenningen van normatieve professionalisering*. Amsterdam: B.V. Uitgeverij SWP.
- Knight, C. & S. Haslam (2010). The Relative Merits of Lean, Enriched, and Empowered Offices: An Experimental Examination of the Impact of Workspace Management Strategies on Well-Being and Productivity. *Journal of Experimental Psychology Applied* 16 (2): 158-72.

Dr. Ton Bruining is HRD adviseur. Hij is associé van KPC Groep. E-mail: t.bruining@kpcgroep.nl